

УДК 94(477):323.27"1917/1921":025.172:025.4:025.172:027.54(477-25)НБУВ

Катерина Юрївна Лук'янець,
молодший науковий співробітник
відділу стародруків та рідкісних видань
Інституту книгознавства
Національної бібліотеки України
імені В. І. Вернадського
e-mail: vsrv@nbuv.gov.ua

Олександра Федорівна Шорсткіна,
молодший науковий співробітник
відділу стародруків та рідкісних видань
Інституту книгознавства
Національної бібліотеки України
імені В. І. Вернадського
e-mail: vsrv@nbuv.gov.ua

**МЕТОДОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ КАТАЛОГІЗАЦІЇ
АРКУШЕВИХ ВИДАНЬ
ДОБИ УКРАЇНСЬКОЇ РЕВОЛЮЦІЇ 1917–1921 рр.
(НА ОСНОВІ КОЛЕКЦІЇ ЛИСТІВОК
НАЦІОНАЛЬНОЇ БІБЛІОТЕКИ УКРАЇНИ
ІМЕНІ В. І. ВЕРНАДСЬКОГО)**

Розглянуто листівкову літературу як специфічний вид історичних джерел у контексті підготовки наукового каталогу аркушівок Української революційної доби 1917–1921 рр. На основі дослідження de visu колекції листівок, яка зберігається у фондах відділу стародруків та рідкісних видань Інституту книгознавства Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського, запропоновано методологічні підходи до відбирання та систематизації аркушевих друків, їхнього бібліографічного описування та здійснення атрибуції.

Ключові слова: аркушеві видання, колекція листівок НБУВ, методологічні засади, бібліографічний опис, науковий каталог, Українська революція.

Українська національно-визвольна боротьба 1917–1921 рр. належить до важливої й затребуваної наукою та суспільством проблематики історичних студій на сучасному етапі. У контексті відзначення сторічного ювілею революційних подій на теренах України зростає необхідність порушення тих чи інших аспектів, пов'язаних з переломною добою вітчизняної новітньої історії; це неодмінно супроводжується актуалізацією маловивчених джерел – публікацією документів, підготовкою наукових каталогів тощо.

© К. Ю. Лук'янець, О. Ф. Шорсткіна, 2018

Однією з недостатньо досліджених груп матеріалів, які, втім, мають значну інформативну цінність з точки зору висвітлення знакових подій і процесів Української революційної доби, є листівкова література – специфічний вид друку, який вирізняється найвищим рівнем оперативності та розрахований на масове розповсюдження. Аркушівки як неперіодичні, здебільшого текстові, видання агітаційного, рекламного чи інформаційного змісту обсягом від однієї до чотирьох сторінок, за визначенням вітчизняних науковців, слугують «саме таким джерелом, яке безпосередньо відбиває події та факти реального історичного процесу в світлі політичних, економічних, ідеологічних, естетичних та інших суспільних поглядів та інтересів людей, в результаті діяльності яких дане джерело з'явилося» [3, с. 260].

У відділі стародруків та рідкісних видань Інституту книгознавства Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського (далі – ВСРВ НБУВ) зберігається колекція листівок, хронологічні межі якої охоплюють період 1808–1945 рр. Частина пам'яток припадає на роки Української революції. На відміну від більшовицьких аркушевих видань (вони, з огляду на режим, який утвердився в Україні після поразки національно-визвольного руху, дійшли до нашого часу у набагато більшій кількості та неодноразово ставали об'єктом наукових праць істориків радянської доби), листівкова література, випродукована завдяки Українській Центральній Раді, Гетьманатові та Директорії УНР, знищувалася з ідеологічних причин або ж тривалий період зберігалася у спецховищах; відтак, вона практично не вивчалася. З-поміж праць тієї доби заслуговує на увагу розвідка Н. Заглади, в якій ідеться про досвід діяльності Українського наукового інституту книгознавства (УНІК) у справі збирання та описування прокламаційно-афішного матеріалу на початку 1920-х років [2].

За доби незалежної України аркушівки як самостійний предмет студій зацікавили лише поодинокі фахівців. Безпосередньо колекції листівок НБУВ – історії її формування, вивчення та каталогізації – присвячена колективна стаття співробітників Бібліотеки [3], а також більш рання за часом публікація Л. Маркітан [5]. Дослідження О. Надтоки на прикладі листівок із фондів відділу висвітлює сприйняття революційних подій в Україні сучасниками [7, с. 10–42]. До аркушевих видань цих років звертається й С. Сергєєва, у праці якої розглянуто колекцію летючок із фондів Чернігівського історичного музею ім. В. В. Тарновського [6]; своєю чергою, А. Шуміловою вивчений джерельний потенціал листівкової літератури, що зберігається в архіві Книжкової палати України [8; 9].

Маємо також і публікації текстів аркушівок у збірниках документів: двотомник «Директорія, Рада Народних Міністрів Української Народної Республіки (листопад 1918 – листопад 1920 рр.)» (Київ, 2006) репрезентує

летючки здебільшого за матеріалами Центрального державного архіву вищих органів влади та управління України [1]; в основу видання «Листівки Української революційної доби (1917–1919 рр.)» (Київ, 2014) покладена добірка аркушевих видань із колекції листівок НБУВ, науково опрацьована та прокоментована упорядником; нещодавно вийшов доповнений варіант збірника під назвою «Українська революція 1917–1921 років у волянсіях» (Київ, 2017) [4; 7].

На відміну від більшовицьких листівок, бібліографічний облік аркушевої продукції національних громадських, культурних, військових та державних установ та організацій, що діяли на території України у 1917–1921 рр., раніше не здійснювався. Відтак, на сучасному етапі досліджень маємо значний радянський спадок детально каталогізованих листівок, продуктованих комуністичним режимом. Водночас не існує жодного довідника, який містив би бібліографію листівок українських національних урядів 1917–1921 рр.; та й загалом відсутні як такі друковані каталоги описів аркушевих видань, путівники по фондах державних установ України, що їх зберігають.

З часу створення колекції листівок НБУВ співробітники Бібліотеки неодноразово порушували науково-методичні аспекти, пов'язані з описуванням та атрибуцією документів цього специфічного виду друку, та започаткували книгознавчі дослідження з метою встановлення точної хронології та географії видань. Результатом їхньої роботи стало створення карткової та електронної бази аркушевих видань ВСРВ НБУВ.

У вітчизняній історіографії бракує відомостей про реєстрацію листівкової літератури 1917–1921 рр., тому досить складно визначити ступінь репрезентативності фонду ВСРВ НБУВ. Нині аркушеві видання розпоршені (подекуди в одиничних екземплярах) по сховищах різних бібліотек, архівів, музеїв країни, причому жодна з установ не може претендувати на цілковиту повноту своїх збірок.

Колекція листівок 1917–1921 рр. НБУВ – одна з найбільших в Україні. До її складу входять листівки, передані свого часу з фондів бібліотеки колишнього Центрального державного архіву Жовтневої революції Міністерства внутрішніх справ Української РСР у Харкові (ЦДАВО України, м. Київ), Музею революції (Харків), Харківського історичного музею. Зосередження сотень примірників аркушевих видань доби національно-визвольної боротьби українців у межах однієї колекції у фонді ВСРВ НБУВ створює сприятливі умови для їхньої каталогізації з метою подальшого дослідження книгознавцями та використання істориками.

У рамках відзначення 100-річного ювілею низки дат Української революції 1917–1921 рр. як ніколи видається актуальним створення наукового

каталогу, який акумулює та систематизує наявні у фондах НБУВ аркушеві видання тієї доби. Метою каталогу є реконструкція на основі аркушевих видань революційних перипетій – часу зародження новітньої української державності, формування сучасної української політичної нації, а також відтворення цілісної картини суспільного життя України в 1917–1921 рр.

Оскільки масив листівкової літератури ВСРВ НБУВ має значний обсяг, для його каталогізації оптимальним видається хронологічно-тематичний принцип. У такому випадку аркушеві видання подаються за часом створення; при цьому доречним є розподіл матеріалу на окремі групи, які відповідають етапам вітчизняного державотворення:

- листівки доби Української Центральної Ради (березень 1917 р. – квітень 1918 р.);
- листівки доби Української Держави Гетьмана П. Скоропадського (квітень 1918 р. – листопад 1918 р.);
- листівки доби Директорії УНР (листопад 1918 р. – листопад 1920 р.);
- листівки українського повстанського антибільшовицького руху (листопад 1920 р. – листопад 1921 р.);
- листівки 1917–1921 рр. про події Української революції, надруковані поза межами України.

Отож, хронологічні межі бібліографічного покажчика охоплюють період від березня 1917 р. – початку революційних подій в Україні – і відображать життєдіяльність країни за різних національних урядів. Кінцевою умовною датою при каталогізації визначений листопад 1921 р., час, коли український повстанський рух за незалежність поступово вщухає. До каталогу доцільно залучити листівки, видрукувані як на території тогочасної України, так і поза її межами в середовищі української діаспори, яка підтримувала національно-визвольний рух.

За попередніми підрахунками, до основного розділу видання увійдуть бібліографічні описи близько 600 найменувань аркушівок із фонду ВСРВ НБУВ (передбачається, що вказана кількість у процесі укладання може суттєво змінитися в напрямі збільшення). Більшість описів потрапить до друкованого каталогу вперше.

Відбір матеріалу за тематичним критерієм якнайбільшою мірою сприятиме реалізації мети каталогу. Надається перевага листівкам, що порушують такі проблеми: теоретична та практична діяльність національних державних утворень України 1917–1921 рр.; внутрішня та зовнішня політика країни за революційної доби; визвольна війна українського народу проти сусідів-окупантів, зокрема більшовицької Росії; агітаційно-пропагандистська діяльність проукраїнських суспільно-політичних сил. Зазначені питання розкриваються аркушівками, що наводять тексти офі-

ційних нормативно-регламентуючих документів та діловодної документації виконавчих і розпорядчих органів управління, центральних і місцевих органів влади, а також листівки, що передають тексти промов і статей суспільно-політичних діячів та сил того часу, передвиборчі та професійні інструкції, довідково-інформаційні матеріали, повідомлення, оголошення й оповіщення про події, звіти, відозви, заклики, звернення, ознайомлювально-агітаційні та агітаційно-пропагандистські тексти.

Згідно з розробленою класифікацією листівкової друкованої продукції за змістом, до каталогу ввійдуть суспільно-політичні, нормативно-регламентуючі, інструктивні, інформаційні аркушеві видання 1917–1921 рр. Попередній огляд *de visu* колекції відділу засвідчує, що більшість таких листівок була надрукована на замовлення Української Центральної Ради, Української Держави, Директорії Української Народної Республіки, їхніх місцевих органів влади, а також проукраїнських організацій, культурно-освітніх, професійних товариств.

Листівкова література революційного часу наділена власними специфічними рисами. До закономірностей, які слід брати до уваги при відборі історичних листівок 1917–1921 рр. для майбутньої каталогізації, належать такі: видання одного тексту в аркушевій формі різними видавничими центрами; періодичність та продовжуваність окремих видань (однакове кліше-заставка, послідовна нумерація); реквізити, грифи, придруки про умови розповсюдження листівки, поклики на персоналії, згадувані в тексті, наявність декількох мов у виданні тощо.

Відповідно до загальної практики, бібліографічні описи листівок у науково-довідковому виданні мають подаватися зі збереженням у назві та вихідних даних мовних особливостей часу створення друку; за необхідності в посторінкових примітках передбачається наведення пояснень до заголовка. Доречним видається також збереження в назвах тогочасної орфографії та пунктуації, друкарських помилок. Окремі слова, пропущені в процесі друку, упорядниками відновлюються в квадратних дужках. Скорочені слова, пропуски тексту, в тому числі внаслідок пошкодження примірника, позначаються додатково та розшифровуються в підрядкових посиланнях. Пропущений текст у документі, три крапки та інші знаки, не помічені зірочкою й не прокоментовані у підрядкових посиланнях, належать авторові (авторам) листівки.

Дати випуску аркушівок, встановлені упорядниками в результаті атрибуції, подаються в квадратних дужках. Основою для датування аркушевого видання може слугувати дата, вказана безпосередньо в самому документі; за відсутності такої – дата події, про яку йдеться в листівці, або дата події, з приводу якої листівка була надрукована. До 14 лютого

1918 р. дати наводяться за юліанським календарем (за старим стилем). Окрім того, в бібліографічному опису необхідно вказати спосіб відтворення листівки (друкарський, мімеограф, гектограф, рукопис), кількість сторінок, розмір листівки в сантиметрах.

Структура такого каталогу передбачає наявність наукової передмови від упорядників, в якій аналізуються головні тенденції видання аркушевої продукції в 1917–1921 рр. та характеризуються особливості їхнього бібліографічного описування. Примітки довідкового характеру до тексту листівок мають бути розміщені наприкінці каталогу. До науково-довідкового апарату видання входять переліки в алфавітному порядку таких елементів:

- список установ і організацій, що видавали листівки (з уніфікацією написання назв);
- іменний покажчик (мовою оригіналу листівки);
- перелік установ, організацій, товариств, згаданих у листівках (з уніфікацією написання назв);
- географічний покажчик (мовою оригіналу листівки та з адаптацією до сучасного адміністративно-територіального поділу України);
- список абрєвіатур та скорочень (містить розшифрування);
- перелік листівок (із зазначенням порядкового номера листівки в каталозі).

Перелік структурних частин каталогу міститиметься в змісті на початку книги.

Отже, друковане видання, яке акумулюватиме та систематизуватиме аркушеву літературу Української революційної доби, висвітлить питання становлення українських національних урядів 1917–1921 рр. і допоможе у відтворенні головних тенденцій розвитку українського суспільства на початку ХХ ст., зокрема динаміки прискорення соціально-політичного розвитку країни. Створений на окреслених вище методично-теоретичних засадах каталог стане в нагоді дослідникам історії Української революції, архівістам, бібліотекарям та музеєзнавцям, допоможе закласти основи каталогізації такої видавничої продукції в інших книгозбірнях, архівах, музеях країни.

Список використаних джерел

1. Директорія, Рада Народних Міністрів Української Народної Республіки (листопад 1918 – листопад 1920 рр.) : док. і матеріали : у 2-х т., 3-х ч. / НАН України. Ін-т історії України ; ЦДАВО ; Дослід. ін-т сучасної укр. історії (Філадельфія) ; упоряд. В. Верстюк (керівник) [та ін.]. Київ : Вид-во ім. Олени Теліги, 2006. Т. 1. 688 с.; Т. 2. 744 с. (Серія «Джерела до вивчення історії Української революції»).
2. Заглада Н. До питання про справу збирання прокламаційно-афішного матеріалу // Бібліолог. вісті. Київ, 1923. Ч. 4. Ствп. 67–70.

3. Ковальчук Г., Губко Г., Тіхненко О., Лобузін К. Колекція історичних листівок НБУВ і сучасні проблеми введення її в електронний простір // *Наук. пр. Нац. б-ки України ім. В. І. Вернадського*. Київ, 2011. Вип. 31. С. 259–274.
4. Листівки Української революційної доби (1917–1919 рр.): зб. док. / уклад.: О. М. Надтока, Г. С. Черевичний. Київ : ДП «Інформ-аналіт. агентство», 2014. 150 с. : іл.
5. Маркітан Л. П. Листковая литература как исторический источник и ее информационные особенности (на материалах ЦНБ АН УССР) // *Международ. науч. конф. «Роль библиотек в развитии общества» (10–13 октября 1989 г., г. Киев)* : тез. докл. и сообщ. Киев, 1989. Вып. 1. С. 46–48.
6. Сергеева С. Колекція листівок 1917–1920 років у зібранні Чернігівського історичного музею імені В. В. Тарновського // *Скарбниця української культури* : зб. наук. пр. / редкол. : О. Б. Коваленко (голова) [та ін.]. Чернігів, 2016. Вип. 17. С. 96–114.
7. Українська революція 1917–1921 років у волянсіях : зб. док. / уклад. О. М. Надтока. Київ : ДП «Інформ-аналіт. агентство», 2018. 281 с. : іл.
8. Шумілова А. Аркушеві видання періоду визвольних змагань 1917–1919 років у фонді Книжкової палати України // *Вісн. Книж. палати*. 2008. № 4. С. 37–43.
9. Шумілова А. Текстові аркушеві видання 1917–1921 рр. як унікальні першоджерела історії України // *Вісн. Книж. палати*. 2015. № 1. С. 32–35 ; № 2. С. 33–38.

References

1. Verstiuk, V. (Comp.). (2006). *Dyrektoriia, Rada Narodnykh Ministriv Ukrainiskoi Narodnoi Respubliky (lystopad 1918 – lystopad 1920): dokumenty i materialy*: [Directory, Council of National Ministers of the Ukrainian National Republic (November 1918 – November 1920): documents and materials]: in 2 volumes, 3 parts (Vols. 1–2). Kyiv: Olena Teliha Publishing. [In Ukrainian].
2. Zahlada, N. (1923). Do pytannia pro spravu zbyrannia proklamatsiino-afishnoho materialu [On the issue of collecting proclamation and poster materials]. In *Bibliolohichni visti* [Bibliology bulletin] (Is. 4, col. 67–70). Kyiv. [In Ukrainian].
3. Kovalchuk, H., Hubko, H., Tikhnenko, O., Lobuzina, K. (2011). Kolektsiia istorychnykh lystivok NBUV i suchasni problemy vvedennia ii v elektronnyi prostir [Collection of history leaflets of VNLU and contemporary issues of its introduction to electronic space]. In *Naukovi pratsi Natsionalnoi biblioteky Ukrainy imeni V. I. Vernadskoho* [Scientific papers of Vernadsky National Library of Ukraine], (No. 31, pp. 259–274). [In Ukrainian].
4. Nadтока, О. М., Черевичний, Г. С. (Comps.) (2014). *Lystivky Ukrainiskoi revoliutsiinoi doby (1917–1919 rr.): zbirnyk dokumentiv* [The leaflets of the Ukrainian revolutionary period (1917–1919): collection book of documents]. Kyiv: Information-Analytical Agency. [In Ukrainian].
5. Markitan, L. P. (1989). Listkovaia literatura kak istoricheskii istochnik i ee informatsionnye osobennosti (na materialakh TsNB AN USSR) [Sheet literature as a historical source and its informative features (on the materials of the Central Scientific Library

of the AS of the UkrSSR)]. In *Mezhdunarodnaia nauchnaia konferentsiia "Rol bibliotek v razvitii obshchestva": tezisy dokladov i soobshchenii* [International Scientific Conference "The Role of Libraries in the Development of Society": theses of reports], Is. 1, pp. 46–48. Kyiv. [In Russian].

6. Serhieieva, S. (2016). Kolektsiia lystivok 1917–1920 rokiv u zibranni Chernihivskoho istorychnoho muzeiu imeni V. V. Tarnovskoho [Collection of leaflets of 1917–1920 in the funds of V. V. Tarnovskyi Chernihiv History Museum]. In *Skarbnytsia ukrainskoi kultury: zbirnyk naukovykh prats* [Treasury of Ukrainian culture: collection book of scientific papers], Is. 17, pp. 96–114. [In Ukrainian].

7. Nadtoka, O. M. (Comp.). (2018). *Ukrainska revoliutsiia 1917–1921 rokiv u voliatsiakh: zbirnyk dokumentiv* [Ukrainian Revolution of 1917–1921 in leaflets: collection book of documents]. Kyiv: Information-Analytical Agency. [In Ukrainian].

8. Shumilova, A. (2008). Arkushevi vydannia periodu vyzvolnykh zmahan 1917–1919 rokiv u fondi Knyzhkovoi palaty Ukrainy [Sheet publications of the period of liberation struggle in 1917–1919 in the fund of the Book Chamber of Ukraine]. In *Visnyk Knyzhkovoyi palaty* [Bulletin of the Book Chamber], (No. 4, pp. 37–43). [In Ukrainian].

9. Shumilova, A. (2015). Tekstovi arkushevi vydannia 1917–1921 rr. yak unikalni pershodzherela istorii Ukrainy [Text sheet publications of 1917–1921 as unique original sources of history of Ukraine]. In *Visnyk Knyzhkovoyi palaty* [Bulletin of the Book Chamber], No. 1, pp. 32–35; No. 2, pp. 33–38. [In Ukrainian].

Kateryna Yuriivna Lukianets,

Junior Research Fellow of the Department of Old and Rare Books,

Institute of Book Studies, Vernadsky National Library of Ukraine

E-mail: vsrv@nbuv.gov.ua

Oleksandra Fedorivna Shorstkina,

Junior Research Fellow of the Department of Old and Rare Books,

Institute of Book Studies, Vernadsky National Library of Ukraine

E-mail: vsrv@nbuv.gov.ua

Methodological aspects of cataloging of one-sheet editions of the period of Ukrainian Revolution of 1917–1921 (by the leaflets collection of Vernadsky National Library of Ukraine)

The leaflets collection of 1917–1921 of Vernadsky National Library of Ukraine is among the largest in Ukraine. It includes leaflets transferred from the funds of the library of the former Central State Archive of October Revolution of the Ministry of Internal Affairs of the Ukrainian SSR in Kharkiv, the Museum of Revolution (Kharkiv), the Kharkiv Historical Museum. Concentration of these one-sheet editions within one collection in the fund of the Department of Old-Printed and Rare Editions provides for their cataloging with the aim of further study by bibliologists and use by historians.

The leaflets as a specific type of historical sources in the context of the preliminary work for the scientific catalog of one-sheet editions of the Ukrainian Revolutionary period of 1917–1921 are considered. The studies of the issue in the national historiography are characterized. Methodological approaches and practical recommendations to the selection and systematization of the documents on the base of “de visu” research of the

Leaflets Collection from the funds of Old Printed Books and Rare Editions Department of VNLU are presented. The main features and specifics of leaflets in revolutionary times, which should be considered for the catalog, are determined. The principles of bibliographic description of the leaflets of 1917–1921, in particular the specificity of cataloging of defective copies and copies with a lack of some initial data, are suggested. The catalog's component blocks (sections) are developed; its composition based on the chronological thematic principle is proposed. Accordingly, it is anticipated that the work will cover the leaflets of the Ukrainian Central Council (Tsentralna Rada), of the period of the P. Skoropadsky's Hetmanate and the times of the Directory of the Ukrainian National Republic. The necessary scientific and reference apparatus is outlined in the process of compilation of the catalog of Ukrainian leaflets of the times of 1917–1921.

Key words: one-sheet editions, leaflets collection of VNLU, methodological principles, bibliographic description, scientific catalog, Ukrainian Revolution.

Екатерина Юрьевна Лукьянец,

*младший научный сотрудник отдела старопечатных и редких изданий
Института книговедения*

*Национальной библиотеки Украины имени В. И. Вернадского
e-mail: vsrv@nbuv.gov.ua*

Александра Федоровна Шорсткаина,

*младший научный сотрудник отдела старопечатных и редких изданий
Института книговедения*

*Национальной библиотеки Украины имени В. И. Вернадского
e-mail: vsrv@nbuv.gov.ua*

Методологические аспекты каталогизации листовых изданий периода Украинской революции 1917–1921 гг. (на основе коллекции листовок Национальной библиотеки Украины имени В. И. Вернадского)

Коллекция листовок 1917–1921 гг. НБУВ – одна из самых больших в Украине. В ее составе – листовки, переданные в свое время из фондов библиотеки бывшего Центрального государственного архива Октябрьской революции Министерства внутренних дел Украинской ССР в Харькове, Музея революции (Харьков), Харьковского исторического музея. Сосредоточение данных листовых изданий в пределах одной коллекции в фонде отдела старопечатной и редкой книги создает благоприятные условия для их каталогизации с целью дальнейшего изучения книговедами и использования историками.

Рассмотрена листовочная литература как специфический вид исторических источников в контексте подготовки научного каталога листовок Украинского революционного периода 1917–1921 гг. Охарактеризован уровень разработки темы в отечественной историографии. На основе исследования de visu коллекции ленточек, которая хранится в фондах отдела старопечатных и редких изданий НБУВ, изложены методологические подходы и практические рекомендации к отбору и систематизации памятников листовой печати. Определены главные черты и особенности листовочной литературы в революционное время, которые следует учесть при каталогизации. Предложены критерии библиографического описания ленточек

1917–1921 гг., в частности с учетом научной обработки дефектных экземпляров и документов с отсутствием некоторых исходных данных. Разработаны составные блоки (разделы) такого каталога; оговорено составление его по хронологическо-тематическому принципу. Соответственно предусмотрено, что будут охвачены листовки времен Украинской Центральной Рады, Гетманата П. Скоропадского и периода Директории Украинской Народной Республики. Очерчен необходимый научно-справочный аппарат при составлении каталога украинских листовок периода 1917–1921 гг.

Ключевые слова: листовочные издания, коллекция листовок НБУВ, методологические принципы, библиографическое описание, научный каталог, Украинская революция.

*Статья подготовлена 14 березня 2018 року;
подана до друку 25 квітня 2018 року.*